

ਸਾਹਿਤਕ ਅਤੇ ਸਭਿਆਚਾਰਕ ਪ੍ਰਦੂਸ਼ਣ

ਕੇਂਦਰੀ ਪੰਜਾਬੀ ਲੇਖਕ ਸਭਾ (ਗਜ਼.) ਦੇ ਸਹਿਯੋਗ ਨਾਲ ਪੰਜਾਬੀ ਸਾਹਿਤ ਸਭਾ ਬਠਿੰਡਾ ਵੱਲੋਂ ਸਾਹਿਤਕ ਅਤੇ ਸਭਿਆਚਾਰਕ ਪ੍ਰਦੂਸ਼ਣ ਵਿਸ਼ੇ 'ਤੇ ਆਹਿਮ ਸੈਮੀਨਾਰ ਹੋਇਆ ਹੈ। ਆਹਿਮੀਅਤ ਇਸ ਗੱਲ ਦੀ ਹੈ ਕਿ ਲੇਖਕਾਂ ਨੇ ਇਕ ਜ਼ਰੂਰੀ ਸਮਾਜਿਕ ਮਸਲੇ ਬਾਰੇ ਆਪਣੀ ਫਿਕਰਮੰਦੀ ਜਾਹਿਰ ਕੀਤੀ ਹੈ। 'ਦੇਸ਼ ਸੇਵਕ' ਅਖਬਾਰ ਦੇ ਫੌਰਵਾਰ 20 ਜੁਨ ਵਰਗੀ ਦੇ ਅੰਕ ਵਿਚ ਇਸ ਸੈਮੀਨਾਰ ਦੀ ਬਖ਼ਰ ਦਾ ਸਿਰਲੇਖ ਹੈ 'ਸਾਹਿਤਕ ਅਤੇ ਸਭਿਆਚਾਰਕ ਪ੍ਰਦੂਸ਼ਣ ਲਈ ਖੁੱਦ ਸਾਹਿਤਕਾਰ ਹੀ ਸਭ ਤੋਂ ਵੱਧ ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰ ਹਨ।' ਇਹ ਸਿਰਲੇਖ ਬਹੁਤ ਹੱਦ ਤੱਕ ਇਸ ਮੁੱਦੇ 'ਤੇ ਹੋਈ ਵਿਚਾਰ-ਚਰਚਾ ਦਾ ਪ੍ਰਭਾਵ ਹੈ। ਕੁਝ ਅਸੇ ਤੋਂ ਇਹ ਪ੍ਰਭਾਵ ਬਣਦਾ ਜਾ ਰਿਹਾ ਹੈ ਕਿ ਇਕ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਸੇਵਾ ਦੇ ਅਧੀਨ ਆਧੁਨਿਕਤਾ ਦੇ ਨਾਂ 'ਤੇ ਕੁਝ ਸਾਹਿਤਕਾਂ ਨੇ ਏਲਾਨੀਆਂ ਤੋਂ ਆਪਣੇ ਆਪ ਨੂੰ ਸਮਾਜਿਕ ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰੀ ਤੋਂ ਸੁਭਾਰ ਕਰ ਲਿਆ ਹੈ। 'ਸਮਾਜ ਬਾਰੇ ਫਿਕਰ ਸਾਡੇ ਫਿਕਰ ਨਹੀਂ, ਇਹ ਸਿਆਸਤ ਹੈ ਅਤੇ ਸਿਆਸਤ ਨਾਲ ਸਭਾ ਕੋਈ ਲੈਣਾ ਦੇਣਾ ਨਹੀਂ।' ਹੁਣ ਇਹ ਮੰਨੀ ਹੋਈ ਗੱਲ ਹੈ ਕਿ ਲੇਖਕ ਵਰਗ ਸਮਾਜ ਦਾ ਸਾਰਿਆਂ ਨਾਲ ਚੇਤਨ ਵਰਗ ਹੈ। ਜੇ ਇਹ ਵਰਗ ਹੀ ਆਪਣੀ ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰੀ ਤੋਂ ਕਿਨਾਰਕਸ਼ੀ ਕਰ ਲਵੇਗਾ ਤਾਂ ਫੇਰ ਸਮਾਜ ਦੀ ਕੋਣ ਸਾਰ ਲਵੇਗਾ? ਪ੍ਰ. ਅਵਤਾਰ ਜੇੜਾ ਦਾ ਪਰਚਾ ਪਹਿਲੇ ਪੜ੍ਹਨ ਲਈ ਮਿਲ ਗਿਆ ਸੀ। ਚੰਗੀ ਗੱਲ ਹੈ ਕਿ ਡਾ. ਸੁਰਜੀਤ ਭੱਟੀ ਨੇ ਵੀ ਇਸ ਵਿਸ਼ੇ ਨੂੰ ਗਹਿਰਾਈ ਨਾਲ ਘੋਖਿਆ ਹੈ। ਕਿਸੇ ਸਿਆਸੀ ਪਾਰਟੀ ਨਾਲ ਜੁੜਨਾ ਹੋਰ ਗੱਲ ਹੈ, ਪਰ ਸਿਆਸਤ ਨਾਲ ਕੋਈ ਲੈਣਾ ਦੇਣਾ ਨਾ ਰੱਖਣਾ ਬਿਲਕੁਲ ਹੀ ਹੋਰ ਗੱਲ ਹੈ। ਲੇਖਕਾਂ ਲਈ ਬੜੀ ਸਰਗਰਮੀ ਨਾਲ ਸਮਾਜਿਕ ਮੁੰਦਿਆਂ ਨਾਲ ਜੁੜਣਾ ਬਣਦਾ ਹੈ। ਇਕ ਬਾਬਗੀ ਦਾ ਸਮਾਜ ਬਣਾਉਣਾ, ਸਮਾਜਿਕ ਨਿਆਂ ਲਈ ਸੰਘਰਸ਼ ਕਰਨਾ ਇਹ ਲੇਖਕ ਦਾ ਵੱਡਾ ਫਰਜ ਬਣਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਇਹ ਇਕ ਲੇਖਕ ਦਾ ਫਿਕਰ ਵੀ ਹੈ। ਬਾਬਗੀ ਨਾਨਕ ਦਾ ਵੀ ਇਹ ਫਿਕਰ ਸੀ। ਭਗਤ ਕਬੀਰ ਦਾ ਵੀ ਇਹ ਫਿਕਰ ਸੀ। ਗਦਰ ਲਹਿਰ ਦੇ ਕਵੀਆਂ ਦਾ ਵੀ ਇਹ ਫਿਕਰ ਸੀ। ਭਗਤ ਸਿੰਘ ਅਤੇ ਸਾਥੀਆਂ ਦਾ ਵੀ ਇਹ ਫਿਕਰ ਸੀ। ਸਾਹਿਤ ਅਤੇ ਸਿਆਸਤ ਦਾ ਯਮੋਸ਼ ਇਕ ਸਿਰਤਮੰਦ ਸਬੰਧ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਬਿਸਾਲ ਦਾ ਸਿਅਰ 'ਸਰਫੋਸੀ ਕੀ ਤਮਨਾ ਅੱਖ ਹਮਾਰੇ ਦਿਲ ਮੌਹੈਂ, ਦੇਖਣਾ ਹੈ ਜੋ ਰੇ ਕਿਤਨਾ ਬਾਜੂਏ ਕਾਤਿਲ ਮੌਹੈਂ ਹੈ।' ਵਿਸ਼ਵ ਕਾਵਿਕ ਮਸ਼ਨੇ ਦਾ ਇਕ ਬੇਜੋਂ ਮੌਤੀ ਹੈ ਤੇ ਇਹ ਸਮੇਂ ਦੀ ਸਿਆਸਤ ਨਾਲ ਜੁੜਦਾ ਹੈ। ਅੱਜ ਦੇ ਸਮੇਂ ਵਿਚ ਮਹਾਸ਼ਵੇਤਾ ਦੇਵੀ ਦਾ ਸਾਹਿਤ ਇਸ ਦੀ ਉਚੜਵੀ ਸਿਆਲ ਹੈ। ਸਾਹਿਤਕ ਪ੍ਰਦੂਸ਼ਣ ਦਾ ਇਕ ਵੱਡਾ ਕਾਰਨ ਸਾਹਿਤਕਾਂ ਦੀ ਸਮਾਜਿਕ ਮਸਲਿਆਂ ਤੋਂ ਬਿਗਾਨਗੀ ਅਤੇ ਬੇਂਫਿਕਰੀ ਹੈ। ਕੇਂਦਰੀ ਪੰਜਾਬੀ ਲੇਖਕ ਸਭਾ ਲਈ ਇਸ ਮੁੱਦੇ ਨੂੰ ਫਲਸ਼ੇ ਦੇ ਤੇਰੇ 'ਤੇ ਸੰਬੰਧਨ ਹੋਣਾ ਬਣਦਾ ਹੈ। ਫਲਸ਼ੇ ਦੇ ਤੇਰੇ 'ਤੇ ਸੰਬੰਧਨ ਹੋਣਾ ਬਣਦਾ ਹੈ। ਸੈਮੀਨਾਰ ਦੀ ਰਿਪੋਰਟ ਅਨੁਸਾਰ ਸੁਰਜੀਤ

ਜੱਜ ਨੇ ਇਕ ਮਹੱਤਵਪੂਰਨ ਗੱਲ ਕਹੀ ਕਿ ਸਾਹਿਤਕ ਅਤੇ ਸਭਿਆਚਾਰਕ ਪ੍ਰਦੂਸ਼ਣ ਦਾ ਇਕ ਕਾਰਨ ਸਥਾਪਤ ਬੱਬੀਆਂ ਪਾਰਟੀਆਂ ਦੀ ਸਭਿਆਚਾਰਕ ਫੰਨਟ ਵੱਲ ਅਣਗਹਿਲੀ ਹੈ। ਇਕ ਵੇਲਾ ਸੀ ਕਿ ਲੇਕਪੱਖੀ ਕਲਾ ਦੀ ਪ੍ਰਦਰਸ਼ਨੀ ਹਰ ਇਕ ਵੱਡੀ ਕਾਨਫਰੰਸ ਦਾ ਜ਼ਰੂਰੀ ਅੰਗ ਹੁੰਦਾ ਸੀ। ਬੜੀ ਗਹਿਰਾਈ ਨਾਲ ਇਸ ਬਚੇ ਸੋਚਿਆ ਜਾਂਦਾ ਸੀ। ਰਾਤ ਨੂੰ ਵੱਖਰਾ ਸਭਿਆਚਾਰਕ ਪੋਗਰਮ ਹੁੰਦਾ ਸੀ। 1950-60 ਦੀਆਂ ਅਗਲੀਆਂ ਕਾਨਫਰੰਸਾਂ, ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ ਦੀ ਪਾਰਟੀ ਕਾਂਗਰਸ, ਬਠਿੰਡਾ ਦੀ ਕਿਸਾਨ ਕਾਨਫਰੰਸ ਆਦਿਕ ਮਿਸਾਲਾਂ ਹਨ। ਜੁਗਿਦਰ ਬਾਹਰਲਾ, ਸਗਦੀਸ਼ ਫਿਰਾਦੀ, ਤੇਰਾ ਸਿੰਘ ਚੰਨ, ਸੁਰਿੰਦਰ ਕੌਰ, ਆਸਰਜੀਤ ਗੁਰਦਾਸਪੁਰੀ (ਕਾਗ ਸਮੇਂ ਦਾ ਬੋਲਿਆ) ਲੋਕਪੱਖੀ ਸਭਿਆਚਾਰ ਦੇ ਬੰਬੂ ਸਨ। ਨਵਤੇਜ ਪੀਤਲੜੀ ਹੋਰਾਂ ਨੂੰ ਇਹਨਾਂ ਪ੍ਰਗਾਹਮਾਂ ਦੀ ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰੀ ਸੌਂਪੀ ਜਾਂਦੀ ਸੀ। ਇਹ ਪੰਗੁਰਾ ਇਨਕਲਾਬੀ ਧਿਰ ਨੇ ਕੁਝ ਹੱਦ ਤੱਕ ਨਿਭਾਈ ਹੈ ਅਤੇ ਨਿਭਾ ਵੀ ਰਹੀ ਹੈ। ਬੱਬੀਆਂ ਪਾਰਟੀਆਂ ਦੀ ਲੀਡਰਸ਼ਿਪ ਲਈ ਸਰਜੀਤ ਜੱਜ ਦੀ ਕਹੀ ਗੱਲ ਵੱਲ ਧਿਆਨ ਦੇਣਾ ਬਣਦਾ ਹੈ, ਸਗੋਂ ਬਹੁਤ ਬਣਦਾ ਹੈ। ਸਭਿਆਚਾਰਕ ਪ੍ਰਦੂਸ਼ਣ ਦੇ ਮੁਕਾਬਲੇ ਲਈ ਬਣਦਾ ਦਾ ਸਿਰਤਮੰਦ ਸਭਿਆਚਾਰਕ ਪ੍ਰਦੂਸ਼ਣ ਦੇ ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰ ਹੈ। ਬੇਡ ਮੇਲੇ ਆਪਣੇ ਪੰਥ ਵਿਚ ਇਕ ਸਿਹਤਮੰਦ ਪ੍ਰੰਪਰਾ ਹੈ। ਇਹ ਸਭਿਆਚਾਰਕ ਪ੍ਰਦੂਸ਼ਣ ਦੇ ਭਾਗੀ ਨਾ ਬਣਨ, ਇਹਦਾ ਮਿਆਲ ਰੱਖਣਾ ਜ਼ਰੂਰੀ ਹੈ। ਬਹੁਤ ਸਾਰੇ ਪੇਂਡੂ ਸਕੂਲਾਂ ਦੇ ਅੰਧਿਆਪਕ, ਜੋ ਆਪ ਸਾਹਿਤਕਾਰ ਵੀ ਹਨ ਅਤੇ ਸਾਹਿਤ ਸਭਾਵਾਂ ਦੇ ਸੰਬੰਧ ਵੀ ਹਨ, ਇਹਨਾਂ ਖੇਡ ਮੇਲਿਆਂ ਦੇ ਪੰਥੀ ਹੋਏ ਹਨ। ਉਹਨਾਂ ਨੂੰ ਖੇਡ ਮੇਲਿਆਂ 'ਤੇ ਬੱਜੀ-ਬਹੁਤ ਪਿਹੇਰੇਦਾਰੀ ਕਰਨੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ। ਕੇਂਦਰੀ ਪੰਜਾਬੀ ਲੇਖਕ ਸਭਾ ਨੂੰ ਲੁਕੀ ਰਿਚਕਾ ਇਹਨਾਂ ਗੱਲਾਂ ਵੱਲ ਧਿਆਨ ਦੇਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। ਬੇਡ ਮੇਲਿਆਂ ਦੀ ਦਰਮਾਇਨੀ ਰਾਤ, ਜਿਸ ਤੱਵ੍ਹਾ ਉਤੇ ਲਿਖਿਆ ਹੈ, ਇਕ ਸੱਥਗ ਸਭਿਆਚਾਰਕ ਪ੍ਰਦੂਸ਼ਣ ਦੇ ਕਿਨਾਰਾਂ ਹੋਣਾ ਜ਼ਰੂਰੀ ਹੈ।

ਅੱਰਤਾਂ ਦੀ ਗੈਰਹਾਜ਼ੀ : ਇਕ ਹੋਰ ਕਾਰਨ, ਸਗੋਂ ਬਹੁਤ ਵੱਡਾ ਕਾਰਨ ਜੋ ਸਾਹਿਤਕ ਅਤੇ ਸਭਿਆਚਾਰਕ ਪ੍ਰਦੂਸ਼ਣ ਦਾ ਹੈ, ਉਹ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਸਾਹਿਤਕ ਅਤੇ ਸਭਿਆਚਾਰਕ ਸਮਾਗਮਾਂ ਵਿਚ ਅੱਰਤਾਂ ਦੀ ਗੈਰਹਾਜ਼ੀ ਹੈ। ਬਠਿੰਡਾ ਦੇ ਸਮਾਗਮ ਬਚੇ ਵੀ ਜੋ ਰਿਪੋਰਟ ਛੱਪੀ ਹੈ, ਉਹਦੇ ਨਾਲ ਹੁਣ ਸਾਹਿਤਕਾਂ ਦੀ ਜੋ ਤਸਵੀਰੀ ਹੈ, ਉਹਦੇ ਵਿਚ ਇਕ ਵੀ ਪੀ-ਭੈਣ ਨਜ਼ਰ ਨਹੀਂ ਆਉਂਦੀ। ਕੀ ਬਠਿੰਡਾ ਸਹਿਰ ਵਿਚ ਕੋਈ ਪੀਆਂ-ਭੈਣਾਂ ਮੌਜੂਦ ਨਹੀਂ ਜੋ ਸਭਿਆਚਾਰਕ ਪ੍ਰਦੂਸ਼ਣ ਮੁੱਦੇ ਵਿਚ ਦਿਲਚਸਪੀ ਰੱਖਦੀਆਂ ਹੋਣਾਂ ਹਨ? (ਸਭਿਆਚਾਰਕ ਪ੍ਰਦੂਸ਼ਣ ਦਾ ਸਿਕਾਰ ਹੀ ਮੁੱਖ ਤੌਰ 'ਤੇ ਉਹ ਹਨ)। ਪ੍ਰ. ਅਵਤਾਰ ਜੇੜਾ ਨੇ ਲੱਚਰ ਗਾਇਕੀ ਵੱਲ ਧਿਆਨ ਦੇਣੇ ਹੋਏ ਹਨ। ਇਹ ਨੱਚ ਰਾਤ ਗਾਇਕੀ ਪ੍ਰਲੁਚ ਹੀ ਤਾਂ ਹੋਈ ਹੈ ਕਿ ਵੱਡੇ ਸਭਿਆਚਾਰਕ ਮੇਲਿਆਂ ਤੋਂ ਅੱਰਤਾਂ ਨੂੰ ਨਹਾ ਦਿੱਤ ਗਿਆ ਹੈ। ਗਾਇਕੀ ਮੇਲੇ ਹੁਣ ਲੁੰਪਨ ਵਰਗ ਜਾਂ ਕਹਿ ਲਵੇ ਮੁੰਡੀਰ ਤੇ ਮੇਲੇ ਹੋ ਗਏ ਹਨ। ਸਾਰੀ ਗਾਇਕੀ ਨੁਚਣ-ਟੱਪਣ ਤੱਕ ਮਹਿਦਦ ਹੋ ਗਈ ਹੈ। ਬੜੇ ਲਿਸ਼ਕਦੇ ਕੱਪੜੇ ਪਾ ਕੇ ਕੁੜੀਆਂ ਤਾਂ ਗਾਇਕ ਦੀ ਗਾਇਕੀ ਦੇ ਨਾਲ ਨੱਚਦੀਆਂ ਜ਼ਰੂਰ ਹਨ ਪਰ ਇਹਨਾਂ ਸਮਾਗਮਾਂ 'ਤੇ ਅੱਰਤਾਂ ਦੀ ਹਾਜ਼ਰੀ ਨਾ ਮਾਤਰ ਹੀ ਹੁੰਦੀ ਹੈ। ਅੱਰਤਾਂ ਦੀ ਹਾਜ਼ਰੀ ਅਤੇ ਸਭਿਆਚਾਰਕ ਪ੍ਰਦੂਸ਼ਣ ਦੀ ਗੱਲ ਇਕ ਹੋਰ ਪਿਹੇਲੀ ਤੋਂ ਵੀ ਕੀਤੀ ਜਾ ਸਕਦੀ ਹੈ। ਪੈਂਡੂ ਖੇਡ ਮੇਲੇ ਹੁਣ ਸਾਡੇ ਪੈਂਡੂ ਸਭਿਆਚਾਰਕ ਦਾ ਇਕ ਅਹਿਮ ਭਾਗ ਹਨ। ਫਰਵਰੀ-ਮਾਰਚ ਦੇ ਮਹੀਨੇ ਹਰ ਵੱਡੇ ਪਿੰਡ ਵਿਚ ਇਹ ਮੇਲਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਇਕ ਲੱਭ ਰੁਪੇ ਜਾਂ ਇਸ ਤੋਂ ਵੀ ਵੱਧ ਇਹਨਾਂ ਮੇਲਿਆਂ 'ਤੇ ਬਖ਼ਰ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਪਿੰਡ ਦੇ ਉਹ ਜਵਾਨ ਜੋ ਫੌਜ ਵਿਚ ਹਨ ਜਾਂ ਬਾਹਰ ਲੁੰਪਨ ਕਰਨੀਆਂ

ਬਾਵਾਂ 'ਤੇ ਮੁਲਾਜ਼ਾਤ ਕਰਦੇ ਹਨ, ਉਹ ਇਹਨਾਂ ਦਿਨਾਂ ਲਈ ਹੀ ਆਪਣੀ ਛੁੱਟੀ ਗੈਰਹਾਜ਼ ਰੱਖਦੇ ਹਨ। ਪਿੰਡਾਂ ਵਿਚ ਪ੍ਰਗੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਰੋਟਕ ਲੱਗਦੀ ਹੈ, ਪਰ ਇਹਨਾਂ ਖੇਡ ਮੇਲਿਆਂ 'ਤੇ ਦਿਨੋਂ ਤਾਂ ਸਗੀਰ ਸਕਤੀ ਦੀ ਨਮਾਇਸ਼ ਹੁੰਦੀ ਹੈ। ਕਵੱਡੀ, ਕੁਸਤੀ, ਦੌਰਾਂ, ਗੱਡੀ ਦੌਰਾਂ ਆਦਿਕ ਪਰ ਦਿਨ ਢਲਣ 'ਤੇ ਦਾਰੂ ਦਾ ਦੇਰ ਹੀ ਚੱਲਦਾ ਹੈ। ਇਹਨਾਂ ਜਸ਼ਨਾਂ ਵਿਚ ਅੱਰਤਾਂ ਸਾਮਿਲ ਨਹੀਂ। ਹੋ ਵੀ ਨਹੀਂ ਸਕਦੀਆਂ। ਕੀ ਉਹਨਾਂ ਲਈ ਪੰਥੀ ਦਰਗਾ ਪੋਗਰਾਮ ਨਹੀਂ ਰੱਖ ਸਕਦੇ? ਪਰ ਨਹੀਂ, ਇਸ ਤੱਵ੍ਹਾਂ ਤਾਂ ਉਹਨਾਂ ਦੇ ਹੱਸਣ-ਖੇਡਣ ਤੇ ਲੱਚਰ ਲਤੀਫੇ ਸੁਨਣ ਵਿਚ ਵਿਘਨ ਪੈ ਜਾਂਦੇ ਹਨ। ਹਰ ਇਕ ਵੀ ਹੋਰ ਸਭਿਆਚਾਰਕ ਸਰਗਰਮੀ ਜਿਸ ਵਿਚ ਧੀਆਂ-ਭੈਣਾਂ ਦੀ ਸਮ੍ਭਾਲੀਅਤ ਨਹੀਂ, ਉਹ ਆਪਣੇ ਵਿਚ ਇਕ ਸਭਿਆਚਾਰਕ ਪ੍ਰਦੂਸ਼ਣ ਦੀ ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰ ਹੈ। ਖੇਡ ਮੇਲੇ ਆਪਣੇ ਆਪ ਵਿਚ ਇਕ ਸਿਹਤਮੰਦ ਪ੍ਰੰਪਰਾ ਹੈ। ਇਹ ਸਭਿਆਚਾਰਕ ਪ੍ਰਦੂਸ਼ਣ ਦੇ ਭਾਗੀ ਨਾ ਬਣਨ, ਇਹਦਾ ਮਿਆਲ ਰੱਖਣਾ ਜ਼ਰੂਰੀ ਹੈ। ਬਹੁਤ ਸਾਰੇ ਪੇਂਡੂ ਸਕੂਲਾਂ ਦੇ ਅੰਧਿਆਪਕ, ਜੋ ਆਪ ਸਾਹਿਤਕਾਰ ਵੀ ਹਨ ਅਤੇ ਸਾਹਿਤ ਸਭਾਵਾਂ ਦੇ ਸੰਬੰਧ ਵੀ ਹਨ। ਇਹਨਾਂ ਖੇਡ ਮੇਲਿਆਂ 'ਤੇ ਪੰਥੀ-ਬਹੁਤ ਪਿਹੇਰੇਦਾਰੀ ਕਰਨੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ। ਕੇਂਦਰੀ ਪੰਜਾਬੀ ਲੇਖਕ ਸਭਾ ਨੂੰ ਲੁਕੀ ਰਿਚਕਾ ਇਹਨਾਂ ਗੱਲਾਂ ਵੱਲ ਧਿਆਨ ਦੇਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। ਬੇਡ ਮੇਲਿਆਂ ਦੀ ਦਰਮਾਇਨੀ ਰਾਤ, ਜਿਸ ਤੱਵ੍ਹਾਂ ਉਤੇ ਲਿਖਿਆ ਹੈ, ਇਕ ਸੱਥਗ ਸਭਿਆਚਾਰਕ ਪ੍ਰਦੂਸ਼ਣ ਦੇ ਕਿਨਾਰਾਂ ਹੋਣਾ ਜ਼ਰੂਰੀ ਹੈ। ਸਾਡੀਆਂ ਪੀਆਂ-ਭੈਣਾਂ ਤੋਂ ਹੁਣ ਬੜੀਆਂ ਸਿਆਸ਼ੀਆਂ ਹਨ। ਸਕੂਲਾਂ, ਪ੍ਰਾਨੀਵਰਸਿਟੀਆਂ ਵਿਚ ਚੰਗੇ ਚੰਗੇ ਨੰਬਰ ਲੈਂਦੀਆਂ ਹਨ। ਸਾਹਿਤਕ ਸਿਰਫ਼ਣਾ ਵਿਚ ਉਹਨਾਂ ਦੀ ਬੜੀ ਹੀ ਮਾਨਯੋਗ ਥਾਂ ਹੈ। ਫੇਰ ਉਹ ਸਾਹਿਤਕ ਅਤੇ ਸਭਿਆਚਾਰਕ ਸਮਾਗਮਾਂ ਤੋਂ ਗਾਇਦਿਆ ਕਿਉਂ ਹੈ? ਪਿੰਡ ਨੱਚ ਰਾਤ ਗਾਇਕੀ ਪ੍ਰਲੁਚ ਹੀ ਤਾਂ ਹੋਈ ਹੈ ਕਿ ਵੱਡੇ ਸਭਿਆਚਾਰਕ ਮੇਲਿਆਂ ਤੋਂ ਅੱਰਤਾਂ ਨੂੰ ਨਹਾ ਦਿੱਤ ਗਿਆ ਹੈ। ਗਾਇਕੀ ਮੇਲੇ ਹੁਣ ਵਰਗ ਜਾਂ ਕਹਿ ਲਵੇ ਮੁੰਡੀਰ ਤੇ ਮੇਲੇ ਹੋ ਗਏ ਹਨ। ਸਾਰੀ ਗਾਇਕੀ ਨੁਚਣ-ਟੱਪਣ ਦੀ ਗਾਇਕੀ ਦੇ ਨਾਲ ਨੱਚਦੀਆਂ ਜ਼ਰੂਰ ਹਨ ਪਰ ਇਹਨਾਂ ਸਮਾਗਮਾਂ 'ਤੇ ਅੱਰਤਾਂ ਦੀ ਹਾਜ਼ਰੀ ਨਾ ਮਾਤਰ ਹੀ ਹੁੰਦੀ ਹੈ। ਅੱਰਤਾਂ ਦੀ ਹਾਜ਼ਰੀ ਅਤੇ ਸਭਿਆਚਾਰਕ ਪ੍ਰਦੂਸ਼ਣ ਦੀ ਗੱਲ ਇਕ ਹੋਰ ਪਿਹੇਲੀ ਤੋਂ ਵੀ ਕੀਤੀ ਜਾ ਸਕਦੀ ਹੈ। ਪੈਂਡੂ ਖੇਡ ਮੇਲੇ ਹੁਣ ਸਾਡੇ ਪੈਂਡੂ ਸਭਿਆਚਾਰਕ ਦਾ ਇਕ ਅਹਿਮ ਭਾਗ ਹਨ। ਫਰਵਰੀ-ਮਾਰਚ ਦੇ ਮਹੀਨੇ ਹਰ ਵੱਡੇ ਪਿੰਡ ਵਿਚ ਇਹ ਮੇਲਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਇਕ ਲੱਭ ਰੁਪੇ ਜਾਂ ਇਸ ਤੋਂ ਵੀ ਵੱਧ ਇਹਨਾਂ ਮੇਲਿਆਂ 'ਤੇ ਬਖ਼ਰ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਪਿੰਡ ਦੇ ਉਹ ਜਵਾਨ ਜੋ ਫੌਜ ਵਿਚ ਹਨ ਜਾਂ ਬਾਹਰ ਲੁੰਪਨ ਕਰਨੀਆਂ